

בראשית

רעיונות על הפרשה על פי תורתו של הרב אביגדר נבנצל שליט"א

"וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ..." (בראשית א, כז)

פסוק זה מוכיח את רמת חוכמתו של האדם הראשון באשר הוא יציר כפיו של הקב"ה. ישנה דעה נפוצה בקרב האנושות כולה שאדם וחווה היו יצורים פראיים שהתפתחו במשך אלפי שנים עד שהאנושות הגיעה לרמתה הנוכחית. דעה זו מטעת ומופרכת ביסודה על ידי הפסוק הנ"ל הקובע שהקב"ה ברא את האדם בצלם אלוהים, דבר המעיד על חוכמתו הייחודית העולה אפילו על חוכמת מלאכי השרת, כפי שמובא במדרש "אמר הקב"ה למלאכים: חכמתו מרובה משלכם" (בר"ר יז, ד) כהוכחה לכך הביא ה' את כל בעלי החיים לפני המלאכים וביקש מהם להעניק שמות לכל אחד מהם ולא ידעו. לאחר מכן הביא את בעלי החיים לפני האדם הראשון והוא קרא להם שם: "כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם שם הוא שמו לעולם" (רש"י בראשית ב, יט)

שואל מו"ר הרב נבנצל שליט"א: מהי החוכמה היתרה בקריאת שם לבעלי חיים? כל אחד יכול להמציא כינוי לכל אחד מבעלי החיים וזה לא בהכרח חכמה יתרה!

אומר הרב: אכן כן, זאת לא חוכמה להמציא שם סתמי לבעלי החיים, החוכמה היא להעניק לכל נברא שם אשר יבטא את המהות הפנימית שלו. וכדברי הספורנו: על הפסוק: "וַיִּצֶר ה' אֱלֹהִים מִן הָאָדָמָה כָּל זֵוִית הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם לְרֵאוֹת מַה יִּקְרָא לוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נָקָע זֵוִיתָהּ הוּא שְׁמוֹ" (שם) "כדי שיראה ויתבונן איזה שם ראוי לכל אחד מהם כפי הפעולה המיוחדת לצורתו... הנה שמו הורה על צורת הבעל חי הנקרא בשם ההוא". לכל אות בלשון הקודש יש משמעות פנימית משלה; אדם הראשון ידע לצרף את האותיות המתאימות לכל נברא לפי האופי שלו. כך למשל אותיות כ-ל-ב, דווקא בצירוף ובסדר הזה מצביעות על בעל חי המוכר לנו כ'כלב' כיון שרק צירוף זה של אותיות יכול לבטא את מהותו הפנימית וכך בשאר בעלי החיים.

לאור הקדמה זו יש להתבונן בסוגיית אכילה מעץ הדעת: "...והָיִיתֶם כְּאֱלֹהִים יְדֹעֵי טוֹב וָרָע" (בראשית ג, ה) כך מפתה הנחש את חווה בכדי שתאכל מעץ הדעת.

מהפסוק משמע שלפני האכילה הם לא ידעו מהו טוב ומהו רע; אם כך היכן גדולת חוכמתו של אדם הראשון? איך אפשר להיות חכם כל כך מבלי לדעת להבחין בין טוב לרע?

ושאלה נוספת: אדם המכיר את פנימיותו של כל בעל חי ומכנה לו שם לפי מהותו היתכן שלא ידע עד כמה חשוב לציית לציווי בוראו המעניק לו חיים? איך זה שהאדם לא ידע לבחור בטוב ולקיים בדקדקנות את המצווה היחידה שהקב"ה ציווה אותו?

מסביר הרב: (על פי "המכתב מאלהיו") גם לפני אכילה מעץ הדעת ידע האדם הראשון מהו טוב ומהו רע אולם ידיעה זו היתה חיצונית ממנו, ללא כל נטייה אישית רגשית של האדם. דרגתו של האדם לפני החטא היתה כדרגת המלאכים שבחרים תמיד בטוב כיון שהם נטולי תאוה, ממילא לא היתה סיבה כלשהי לבחור ברע לפני החטא; בחירה בין טוב לרע לפני החטא כמוה כבחירה בין מאכל טוב ובריא לבין מאכל מורעל, אף בר דעת לא יבחר להזיק לעצמו. לפני החטא האדם ידע בבירור שהחטא מזיק לו וממילא לא היתה כל משיכה אליו.

עץ הדעת פירושו עץ 'החיבור'; 'וְהָאָדָם יָדַע אֶת זֵוִיתָהּ אִשְׁתּוֹ' (שם ד, א) דהיינו חיבור עמוק שכתוצאה ממנו 'וַתֵּהָרֶה וַתֵּלֶד...". כשאדם לומד דבר שלא ידע עד כה הידיעה הזאת מתחברת אליו, הוא עכשיו 'יודע'. הוא הדין כאן: לאחר האכילה מעץ הדעת הטוב והרע הפכו להיות חלק מעצמותו של האדם, נתחברו אליו באופן מוחלט ומעכשיו מתחולל בתוכו מאבק תמידי בין הנטייה לטוב לבין המשיכה אל החטא. מערכת השיקולים של האדם מושפעת מעכשיו והלאה מנטיות רגשיות, מגיעה אישית; זה מה שהקב"ה לא רצה.

אלא שעדיין קשה: מה הביא את האדם להחלטה זו שכאמור היא הפוכה מרצון הבורא? התשובה היא שהאדם רצה להגיע לשלמות על ידי כך שיהיה בתוכו נטייה לרע ויתגבר עליה ועל ידי ניצחון של הטוב על הרע יתקדש שם שמים, אולם במחשבה זו הוא טעה.

הרב מסביר על פי משל: נתאר לעצמנו שראש הממשלה ביחד עם הקבינט הביטחוני מחליטים לצאת למלחמה נגד האויב, ומעבירים פקודה לרמטכ"ל לבצע את המשימה. לאחר מכן יושב הרמטכ"ל במשרדו ומתחיל לשקול מה כדאי יותר: האם להילחם נגד האויב או להילחם נגד ממשלתו. גם אם יחליט בסוף להילחם נגד האויב, עצם המחשבה והרהורים אלו נחשבים כמרידה כלפי מדינתו.

כך גם בנידון שלנו: כשיבוא האדם לשקול - אחרי שידיעת הטוב והרע הם חלק מפנימיותו - האם להתגבר על משיכת יצרו או ליפול ברשתו ולהיכשל, גם אם בסוף יתגבר עליו עצם המחשבה הזאת לכפירה תיחשב.

הבנה זו של חטא אדם הראשון, העובדה שנוצר מצב חדש אשר בו מערכת השיקולים מושפעת מגיעות אישיות, דבר המהווה ירידה רוחנית של האדם, נותנת מענה לשאלה נוספת שיש לשאול בסוגיה זו: מדוע נענש הנחש? הרי למעשה הוא מילא את התפקיד המיועד לו!

אלא לפי מה שהסברנו צריך להבין שבעצם הקב"ה לא מעניש את האדם ואת אשתו. כשאומר הקב"ה לאדם: "אָרוּרָה הָאָדָמָה בְּעִבּוּרָהּ... וְקוֹץ וְדֶרֶךְ תַּעֲמִיזוּ לָהּ... בְּזַעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם" (שם ג, יז-ט) או כשאומר לאישה: "הָרְבָה אֲרָבָה עֲצֻבֹנָהּ וְהִרְנָה בְּעֵצָה תִּלְדִּי בָנִים" (שם טז) הוא אינו מתכוון להעניש אותם בכך אלא שמודיע להם שבעקבות החטא נוצר מצב חדש. ה' אומר להם: 'ירדתם ממדרגתכם ומעכשיו והלאה זוהי מדרגתכם החדשה'. להחזרת הרע אל תוך האדם יש השלכות על חיי היום יום, על הפרנסה שמעכשיו צריכים להתייגע להשגתה, על לידת ילדים שמעכשיו כרוכה בקשיים וכאבים.

הוא הדין בנוגע לנחש: כשהקב"ה אומר לו: "אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה... עַל גְּזוּזָה תִּלְךָ וְעֹפֶר תֹּאכַל כָּל יְמֵי זְיֻיָּךְ" (שם יד) אין בכך הטלת עונש אלא תיאור מצב שנוצר מחטא האדם. ה' מודיע לנחש שכוון שהאדם ירד ממדרגתו הראשונה, וכתוצאה מכך כוחות הטוב שבאדם נחלשו, גם כוחות הרע המשפיעים על האדם חייבים להיחלש באופן יחסי על מנת שיהיה איזון בעולם שיאפשר לאדם לבחור בין הטוב ובין הרע.

עלון זה מוקדש לעילוי נשמת הרה"ג ר' אליהו דרמר בן ריב זצ"ל

שבת שלום וחג שמח יצחק חלבה

עלון זה מוקדש לעילוי נשמת מו"ר שר התורה הרב שמריהו יוסף חיים בן פאשה מרים זצוק"ל ומו"ר הרב שלום כהן בן תופחה זצוק"ל ומו"ר הרב חיים מאיר בן מילכה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון בעדני בן חביבה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון גד אליטוב בן שושנה זצ"ל

לעילוי נשמת אאמו"ר אברהם (אלברטו) בן מרים חלבה, מרת אמי אולגה בת קלרה, יוסף הכהן בן קלרה, הרב גרשון אדלשטיין בן שרה, שאול בן מרים, הרב אליהו בן אהובה, מנחם מנחם בן הרב דוד ואסתר הי"ד, ריקרדו סלודור קוק בן רחל, שלום בן יהודית, יעקב בן יהודה, יניב בן סימה, שלמה בן מטילדה, הג"ר יוסף שלום ב"ר אברהם וחיה מושא, הרב יעקב חי בן מרגלית, חיים שאול בן בתיה, שמעון שמעוני בן חנה, אברהם בצלאל בן רחל, הרב אברהם צוקרמן בן שרה, אריה לייב בן דבורה, חנניה בן חיים, הרב חנן פורת בן שולמית, משה סלים בן חתון, יחיא בן עישה, יוסף אדרי בן פריחה, אייל בן לאה, עמידור בן שרה, נתן בן דוד ולאה, עוזיאל זוסיא בן יעקב משה, מתתיהו מנחם בן לאה, ישראל בן לאה, יעקב בן מרים, אבנר יחיאל בן רחל, חיים בן יוסף דוד, גרשום בן חנה, מנשה בן שרה, מרדכי מורד בן חנה, מתוך בן מרים, מרדכי שמעון בן דאדא, שלמה בן פורטונה, מאיר ירחמיאל בן שמחה, מסעוד בן עליה, עמרם בן עישה, אילן בן יחזקאל, מנחם נחום בן אליעזר ליפא, יעקב בן עישה, שמעון בן עישה, אנריקה בן פאני, שלמה חי בן מזל טאוס, מורדכי שלום בן רחל, עמרם בן אסתר, הרב מרדכי אלישיב בן שושנה, זאב בן ברכה, משה בן פלור, אביאטר בן ברוך הי"ד, יצחק בן אסתר, ניר יהודה בן מיכל, יעקב בן מרים, יעקב בן רחל, יוסף בן חנה, ניסים בן חנה, משה בן מרים, אייל בן עירית תשורה הי"ד, יעקב נפתלי בן רחל הי"ד, גיל-עד מיכאל בן בת גלים הי"ד, דודי רחמים בן חנה, דוד הרוש בן לאה, יוסף ברוך בן תמר, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, יהודה בן אסתר, שלמה בן שמחה, אליעזר בן צבי וציפורה, אליהו בן נעמי, שמעון בן דינה, בנימין בנדט בן יוסף, דוד בן שרה, מאיר טובי בן ליטא, נוריאל יחיאל גץ בן אסתר, אהרון בן סלחה, ניסים בן חנה, מאיר הכהן בן אריה, גבריאל בן גאולה, יונתן בן ציפורה, משה בן אשר ומרים, פנחס בן מרים, יעקב בן יהודית, פליקס אשר בן חביבה, משה בן אסתר, אלעד בן רבקה, רחמים בן זוהרה, שלום טוטיאן בן שרה, דניאל בן שרה, אילן הכהן בן חנה הי"ד, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, דוד חי בן יפה, שלמה בן כזאלה, שלום בן שמחה, בנימין בן נדרה, שלמה ידידיה בן עליזה, אברהם בן שמחה, גיל יצחק בן כוכבה, לאה בת אליהו גרשון, אליס בת פריחה, מרים ספיר בת שמואל, יוסף בן שמחה, גבריאל יצקן בן מרים, ויצמן מור בן גורג'יה, דוד הרוש בן לאה, עופר פילבר בן יפה, יוסף אילוז בן מרים, חנה בת דורית, צירל בת ישראל, שולמית דבורה בת שאול, תמר אולגה בת יעקב, שרת נוסרט (רבני) בת סנב, חסינה בת רחנה, פלורה בת לאה, הרבנית שפרה בת לאה, טליה חנה בת מלכה, שרה בת מרים, שרה חנה לויזה בת פאני; שושנה בת רוזה, שרה רחל בת בוליסה, רחל בת רבקה, שרה בת רחמה, שרה בת שולמית, ברוריה בת מרגלית, אילנה בת רחל, מוזל פורטונה בת שרה, אלסירה בת שרה, שמחה בת אוז'ני, רחל בת סוליקה, יהודית בת עזיזה, אוז'ני בת רוזה, פרלה בת גושי, שרה בת קיז'ה, שרה בת מרים, רחל בת שרה, ריינה בת אסתר, צילה בת פאינה, לאה בת בתיה, אסתר בת דונינה, גיטל בת שאול קלמן, יפה בת טאוס, עזיזה בת כזאלה, מוזל טוב בת מסעודה, חנה בת זהבה, חסיבה בת תמר, חנה דינה בת מנחם, רחל בת יעקב, יהודית בת שרה, תמר בת שרה, יפה עזת בת מרים ת.נ.צ.ב.ה.

המעוניין לקבל כל שבוע את העלון בדואר אלקטרוני ניתן לשלוח בקשה למייל: jalabe2013@gmail.com ללא תשלום לזיכוי הרבים

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך. כל טענות או חסרונ יש לתלות בעורך בלבד.

עלון זה יהיה מוקדש לרפואתה השלמה של אורלי בת דונה וסילביה רות בת אסתר